

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2013. gada 31. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — LESD 267. pants — Jēdziens “valsts tiesa” — Tiesas kompetences neesamība

Lieta C-394/11

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Komisia za zashtita ot diskriminatsia* (Bulgārija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2011. gada 19. jūlijā un kas Tiesā reģistrēts 2011. gada 25. jūlijā, tiesvedībā

Valeri Hariev Belov

pret

CHEZ Elektro Bulgaria AD ,

Lidia Georgieva Dimitrova ,

Roselina Dimitrova Kostova ,

Kremena Stoyanova Stoyanova ,

CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD ,

Ivan Kovarzhchik ,

Atanas Antonov Dandarov ,

Irzhi Postolka ,

Vladimir Marek ,

Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane .

TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], kas pilda ceturtās palātas priekšsēdētāja pienākumus, tiesneši Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], K. Toadere [*C. Toader*], A. Prehala [*A. Prechal*] (referente) un E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*],

ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

sekretārs M. Aleksejevs [*M. Aleksejev*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2012. gada 11. jūlija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *V. H. Belov* vārdā – *G. Chernicherska*, advokāte,

— *CHEZ Elektro Bulgaria AD* un *CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD* vārdā – *A. Ganev* un *V. Bozhilov*, advokāti,

— Bulgārijas valdības vārdā – *T. Ivanov* un *D. Drambozova*, pārstāvji,

— Eiropas Komisijas vārdā – *J. Enegren* un *D. Roussanov*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2012. gada 20. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 22. lpp.), 2. panta 2. un 3. punktu, 3. panta 1. punkta h) apakšpunktu un 8. panta 1. punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija Direktīvas 2003/54/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 96/92/EK atcelšanu (OV L 176, 37. lpp.) 3. panta 5. punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 5. aprīļa Direktīvas 2006/32/EK par enerģijas galapatēriņa efektivitāti un energoefektivitātes pakalpojumiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 93/76/EEK (OV L 114, 64. lpp.) preambulas 29. apsvērumu, 1. pantu un 13. panta 1. punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīvas 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu (OV L 211, 55. lpp.) 3. panta 7. punktu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 38. pantu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību, kuras mērķis ir noteikt, vai pasākums – atbilstoši kuram divos Montanas [*Montana*] (Bulgārija) pilsētas rajonos, kuros pārsvarā dzīvo romu kopienas pārstāvji, elektroenerģijas patēriņa nolasīšanai paredzētie skaitītāji tiek uzstādīti septiņus metrus augstos elektrības stabos ārpus ar elektroenerģiju attiecīgi apgādātajiem mājokļiem – ir uzskatāms par diskrimināciju etniskās piederības dēļ, un apstiprinošas atbildes gadījumā – likt pārtraukt minēto diskrimināciju un eventuāli piespriest to izdarījušajām personām samaksāt naudas sodus.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Direktīvas 2000/43 2. panta 2. un 3. punktā ir noteikts:

“2. Šā panta 1. punkta mērķiem:

- a) tiek pieņemts, ka tiešā diskriminācija iestājas tad, kad salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret otru personu rasu vai etniskas piederības dēļ;

b) tiek pieņemts, ka netiešā diskriminācija iestājas tad, kad acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse nostāda kādas rasu vai etniskas piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojams ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav proporcionāls un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis.

3. Par uzmākšanos uzskata diskrimināciju 1. panta [1. punkta] nozīmē, kad vērojama nevēlama ar rasu vai etnisku piederību saistīta uzvedība ar mērķi pārkāpt personas cieņu un veidot bailpilnu, nežēlīgu, degradējošu, pazemojošu vai noziedzīgu vidi. Šajā kontekstā uzmākšanās jēdzienu var definēt saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem un praksi.”

4 Direktīvas 2000/43 3. panta 1. punkta h) apakšpunktā ir noteikts:

“Nepārsniedzot Kopienai piešķirtās pilnvaras, šo direktīvu piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā, to skaitā arī valsts iestādēs, attiecībā uz:

[..]

h) piekļuvi pakalpojumiem un precēm un to piegādi, kas ir pieejami sabiedrībai, tostarp dzīvokļu apgādi.”

5 Minētās direktīvas 8. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis veic tādus pasākumus, kādi saskaņā ar attiecīgo valstu tiesisko sistēmu ir vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka gadījumā, ja personas, kuras uzskata, ka viņas saskārušās ar netaisnību, jo pret viņām nav piemērots vienādas attieksmes princips, tiesā vai kādā citā kompetentā iestādē uzrāda faktus, pēc kuriem var secināt, ka ir bijusi tieša vai netieša diskriminācija, tad atbildētājam jāpierāda, ka nav noticis vienādas attieksmes principa pārkāpums.”

6 Direktīvas 2000/43 13. pantā ir noteikts:

“1. Dalībvalstis nozīmē iestādi vai iestādes, lai veicinātu vienādu visu cilvēku attieksmi bez diskriminācijas rasu vai etniskas piederības dēļ. Šīs iestādes var būt daļa no aģentūrām, kuras valsts mērogā atbild par cilvēktiesību aizstāvību vai indivīda tiesību aizsardzību.

2. Dalībvalstis nodrošina, lai šo iestāžu kompetencē būtu:

- nekaitējot upuru un apvienību, organizāciju vai citu 7. panta 2. punktā minēto juridisko personu tiesībām, neatkarīgas palīdzības nodrošināšana diskriminācijas upuriem, ievērojot viņu sūdzības par diskrimināciju,
- neatkarīgu aptauju rīkošana par diskrimināciju,
- neatkarīgu ziņojumu publicēšana un ieteikumu sastādīšana par jebkuru jautājumu, kas saistīts ar šādu diskrimināciju.”

Bulgārijas tiesības

7 Saskaņā ar likuma par aizsardzību pret diskrimināciju (*Zakon za zatschita ot diskriminatsia*, turpmāk tekstā – “ZZD”) 4. pantu:

“1. Ir aizliegta jebkāda tieša vai netieša diskriminācija [..] etniskās piederības dēļ [..].

2. Par tiešu diskrimināciju ir uzskatāma jebkura nelabvēlīgāka attieksme pret kādu personu, pamatojoties uz 1. punktā minētajām iezīmēm, salīdzinājumā ar attieksmi, kāda salīdzināmos un līdzīgos apstākļos pastāv, ir pastāvējusi vai pastāvēs pret citu personu.

3. Netieša diskriminācija iestājas tad, kad acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse, pamatojoties uz 1. punktā minētajām iezīmēm, nostāda kādu personu nelabvēlīgākā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojams ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav proporcionāls un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis.”

8 ZZZ 9. pantā ir paredzēts – “ja aizsardzības pret diskrimināciju procedūrā kāds lietas dalībnieks apgalvo, ka ir ticis diskriminēts un uzrāda faktus, pēc kuriem var secināt, ka ir bijusi diskriminācija, tad atbildētājam ir jāpierāda, ka nav noticis vienādas attieksmes principa pārkāpums”.

9 ZZZ 37. pantā ir noteikts, ka “nav atļauts atteikties piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus, piegādāt zemākas kvalitātes preces vai sniegt zemākas kvalitātes pakalpojumus vai arī paredzēt nelabvēlīgākus nosacījumus, pamatojoties uz 4. panta 1. punktā minētajām iezīmēm”.

10 ZZZ “papildu noteikumu” 1. punktā “nelabvēlīga attieksme” ir definēta kā “jebkāds akts, darbība vai bezdarbība, kas tieši vai netieši apdraud tiesības vai leģitīmas intereses”.

11 ZZZ ir ietverti arī vairāki noteikumi attiecībā uz *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (Komisija aizsardzībai pret diskrimināciju, turpmāk tekstā – “KZZ”), un tajos tostarp ir precizēts šīs iestādes sastāvs, uzdevumi un darbības veids.

12 Šajā ziņā ZZZ 47. pantā ir paredzēts:

“[KZZ]:

- 1) konstatē šī likuma vai citu vienlīdzīgu attieksmi regulējošu likumu pārkāpumus un identificē pārkāpuma izdarītāju un attiecīgi skarto personu,
- 2) uzdod novērst un izbeigt attiecīgo pārkāpumu un atjaunot sākotnēji pastāvējušo stāvokli,
- 3) piemēro attiecīgi paredzētās sankcijas un veic administratīvos piespiedu pasākumus,
- 4) sniedz saistošus norādījumus attiecībā uz šī likuma vai citu vienlīdzīgu attieksmi regulējošu likumu ievērošanu,
- 5) ceļ prasības par administratīvajiem aktiem, kas pieņemti, pārkāpjot šo likumu vai citus vienlīdzīgu attieksmi regulējošus likumus, ierosina tiesvedību tiesā un iesaistās kā ieinteresētā puse lietās, kas ierosinātas atbilstoši šim likumam vai citiem vienlīdzīgu attieksmi regulējošiem likumiem,
- 6) sniedz priekšlikumus un ieteikumus valsts un pašvaldību iestādēm, lai novērstu diskriminējošu praksi un atceltu to aktus, kas pieņemti, pārkāpjot šo likumu vai citus vienlīdzīgu attieksmi regulējošus likumus,
- 7) uztur publisku reģistru, kurā tiek apkopoti tās pieņemtie lēmumi, kuri ir stājušies likumīgā spēkā, un tās saistošie norādījumi,
- 8) sniedz atzinumus par normatīvo aktu projektu atbilstību diskriminācijas novēršanas jomā pastāvošajiem tiesību aktiem un iesaka pieņemt, atcelt, grozīt vai papildināt normatīvos aktus,
- 9) sniedz neatkarīgu palīdzību no diskriminācijas cietušajām personām, ja tās ir cēlušas attiecīgu prasību,

- 10) veic neatkarīgus pētījumus attiecībā uz diskrimināciju,
- 11) publicē neatkarīgus ziņojumus un sniedz ieteikumus par visiem jautājumiem saistībā ar diskrimināciju,
- 12) īsteno citas funkcijas, kas paredzētas tās organizāciju un darbību regulējošajā reglamentā.”

13 ZZD 48. pantā ir noteikts:

1. [KZD] izskata un pieņem lēmumu tajā ierosinātajās lietās tās priekšsēdētāja noteiktajos lietas izskatīšanas sastāvos.

2. [KZD] priekšsēdētājs nosaka pastāvīgos lietas izskatīšanas sastāvus, kuri ir specializējušies diskriminācijas jautājumos saistībā ar:

- 1) etnisko piederību un rasi,
- 2) dzimumu,
- 3) citām iezīmēm, kas ir minētas 4. panta 1. punktā.

[..]”

14 Saskaņā ar ZZD 50. pantu:

“Procedūra [KZD] tiek ierosināta:

- 1) ar attiecīgo personu celtu prasību;
- 2) pēc [KZD] ierosmes;
- 3) ar sūdzību, ko iesniegušas fiziskas un juridiskas personas vai valsts un pašvaldību iestādes.”

15 ZZD 54. pantā ir noteikts:

“Tiklīdz tiek ierosināta procedūra, [KZD] priekšsēdētājs nodod lietu lietas izskatīšanas sastāvam, kas no tā locekļu vidus norīko referentu.”

16 ZZD 55. pantā ir paredzēts:

“1. Referents uzsāk izmeklēšanas procedūru, kuras laikā, izmantojot personāla un ārštata ekspertu pakalpojumus, savāc rakstveida pierādījumus, kas ir nepieciešami, lai iegūtu pilnīgu skaidrību par lietas apstākļiem.

2. Visām personām, kā arī valsts un vietējās vai reģionālās pašvaldības iestādēm izmeklēšanas laikā ir jāsadarbojas ar [KZD] un jāiesniedz pieprasītā informācija un dokumenti, kā arī jāsniedz nepieciešamie paskaidrojumi.

[..]”

17 ZZZD 65. pantā ir noteikts:

“Pieņemot savu lēmumu, lietas izskatīšanas sastāvs:

- 1) identificē izdarīto pārkāpumu,
- 2) identificē pārkāpuma izdarītāju un attiecīgi skarto personu,
- 3) nosaka sankcijas veidu un smagumu,
- 4) nosaka administratīvus piespiedu pasākumus,
- 5) konstatē, ka likuma pārkāpums nav noticis, un noraida prasību.”

18 Atbilstoši ZZZD 68. panta 1. punktam:

“[KZZD] lēmumus atbilstoši Administratīvā procesa kodeksam var pārsūdzēt četrpadsmit dienu laikā no to paziņošanas ieinteresētajām pusēm brīža.”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 19 1998. un 1999. gadā valsts elektroenerģijas apgādes sabiedrības vairākos Bulgārijas pilsētrajos, kas ir pazīstami kā rajoni, kuros pārsvarā dzīvo romu kopienas pārstāvji, elektroenerģijas patēriņa nolasīšanai paredzētos skaitītājus uzstādīja septiņus metrus augstos elektrības stabos ārpus ar elektroenerģiju attiecīgi apgādātajiem mājokļiem.
- 20 Šāds pasākums tostarp tika veikts attiecībā uz Montanas pilsētas “Ogosta [Ogosta]” un “Košarniks [Kosharnik]” rajoniem, saistībā ar kuriem ir vispārzināms, ka tajos arī šobrīd vēl joprojām pārsvarā dzīvo romu kopienas pārstāvji (turpmāk tekstā – “pamatlietā aplūkotais pasākums”).
- 21 Pēc elektroenerģijas nozarē veiktās privatizācijas elektroenerģijas piegādes un sadales darbības attiecībā uz šiem diviem rajoniem šajā laikā tostarp ir pārņēmusi *CHEZ Elektro Balgaria AD* (turpmāk tekstā – “CEB”), kas ir elektroenerģijas piegādes sabiedrība, un *CHEZ Razpredelenie Balgaria AD* (turpmāk tekstā – “CRB”) – sabiedrība, kas ir elektroenerģijas sadales tiklu īpašniece.
- 22 CRB elektroenerģijas sadales tiklu izmantošanas līgumu vispārīgo noteikumu (turpmāk tekstā – “CRB Vispārīgie noteikumi”) 27. panta 1. punktā ir noteikts, ka “elektroenerģijas komercuzskaites mērāparāti, tai skaitā tarifu pārvaldīšanas aprīkojums, ir jāizmanto tā, lai patērētājs varētu gūt pārskatu par savu patēriņu”. Šī paša 27. panta 2. punktā tomēr ir paredzēts: “[ja] ar mērķi nodrošināt pilsoņu dzīvības un veselības, kā arī īpašuma aizsardzību, elektroenerģijas apgādes kvalitāti, apgādes turpinātību, kā arī elektroenerģijas piegādes sistēmas drošību un uzticamību, elektroenerģijas komercuzskaites mērāparāti tiek uzstādīti grūti pieejamās vietās, elektroenerģijas sadales uzņēmumam par saviem līdzekļiem trīs dienu laikā pēc patērētāja rakstveida pieprasījuma ir jānodrošina iespēja veikt vizuālu elektroenerģijas skaitītāja rādījumu apskati”.
- 23 V. H. Belov, kurš apgalvo, ka ir romu kopienas pārstāvis, dzīvo “Ogosta” rajonā. Uzskatot, ka pamatlietā aplūkotais pasākums gan attiecībā pret viņu, gan citām romu izcelsmes personām, kuras patērē elektroenerģiju minētajā rajonā un par “Košarnik” dēvētajā rajonā, ir uzskatāms par diskrimināciju etniskās piederības dēļ, kas ir aizliegta atbilstoši ZZZD 37. pantam, attiecīgā persona vērsās KZZD ar pieteikumu, kuram bija pievienota protesta vēstule, kuru bija parakstījuši daudzi citi minēto rajonu iedzīvotāji, lūdzot KZZD piespried CEB izbeigt šo pasākumu un piemērot ZZZD paredzētās sankcijas.

- 24 KZD uzskata, ka šī *V. H. Belov* veiktā darbība vienlaicīgi ir uzskatāma gan par prasību, gan par sūdzību attiecīgi ZZZ 50. panta 1. un 3. punkta izpratnē. Kā “Ogosta” rajonā dzīvojoša persona, uz kuru attiecas pamatlietā aplūkotais pasākums, ieinteresētā persona darbojas pati savā labā, tai ir prasītājas statuss tiesvedībā, un, ciktāl tā darbojas citu šī paša rajona un par “Košarnik” dēvētā rajona iedzīvotāju labā, tai ir sūdzības iesniedzējas statuss.
- 25 Vēlāk KZD pieaicināja lietā arī CRB kā elektroenerģijas skaitītāju īpašnieci un *Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane* (Elektroenerģijas un ūdens apgādes regulēšanas komisija) kā iestādi, kas ir apstiprinājusi CRB Vispārīgos noteikumus. Tas pats attiecas arī uz vairākām fiziskām personām, kurām kā CEB un CRB likumiskajiem pārstāvjiem diskriminācijas konstatēšanas gadījumā varētu tikt piemēroti naudas sodi.
- 26 KZD CRB vispirms ir norādījusi, ka pamatlietā aplūkotais pasākums nav uzskatāms par diskrimināciju, tostarp tādēļ, ka tas ir vienādi piemērojams visiem attiecīgo rajonu iedzīvotājiem un ka nevienā likumā nav paredzētas lietotāja tiesības vai leģitīma interese iepazīties ar sava skaitītāja rādījumiem.
- 27 Tāpat CRB norāda, ka prasītājs pamatlietā nav iesniedzis faktiska rakstura pierādījumus, kas ļautu izdarīt secinājumu par šādas diskriminācijas esamību, kā tas ir prasīts ZZZ 9. pantā.
- 28 Visbeidzot CRB uzskata, ka pamatlietā aplūkotā pasākuma ieviešanai nav nekādas saistības ar abos attiecīgajos rajonos dzīvojošo patērētāju etnisko piederību. Tas turklāt esot pamatots ar mērķi novērst infrastruktūras pasliktināšanos un elektroenerģijas nelikumīgu izmantošanu, kas tostarp varētu apdraudēt pilsoņu dzīvību un veselību, elektroenerģijas piegādes drošību, pienācīgu nodrošināšanu un turpinātību, kā arī ar papildu izmaksām, kas saistībā ar to varētu rasties citiem patērētājiem.
- 29 Attiecībā uz CRB Vispārīgo noteikumu 27. panta 2. punktu KZD ir norādījusi, ka, saņemot patērētāja lūgumu, kura mērķis, kā tas ir paredzēts šajā noteikumā, ir tikai iegūt iespēju vizuāli aplūkot skaitītāju rādījumus, CRB ir pienākums trīs dienu laikā nodrošināt speciālu pacēlāju, kas ļautu piekļūt skaitītājiem. Šādā gadījumā patērētājs tomēr nevarētu pats veikt nolasījumu, jo par to viņu informētu personas, kurām ir tiesības izmantot šo pacēlāju. Šis pasākums līdz šim turklāt vēl nav ticis praktiski izmantots.
- 30 Savukārt šo pašu Vispārīgo noteikumu 17. panta 6. punktā paredzētā iespēja uzstādīt kontrolskaitītāju patērētāja mājvietā nozīmē noteiktas naudas summas samaksu, un pat šajā gadījumā galvenais skaitītājs joprojām atrastos ārpus dzīvesvietas septiņu metru augstumā.
- 31 KZD uzskata, ka pamatlietā aplūkotais pasākums ir uzskatāms par netiešu diskrimināciju etniskās piederības dēļ ZZZ 4. panta 3. punkta un 37. panta izpratnē.
- 32 Norādot, ka ZZZ noteikumi tostarp ir tikuši pieņemti, lai transponētu Direktīvu 2000/43, KZD tomēr uzskata, ka tās nolēmuma pieņemšanai ir vajadzīga Savienības tiesību interpretācija.
- 33 Šajā ziņā tā it īpaši norāda, ka ZZZ 4. panta 2. un 3. punktā, lasot tos kopā ar ZZZ papildu noteikumu 1. punkta 7. apakšpunktu, kā tos ir interpretējusi *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa), ir paredzēts, ka, lai varētu konstatēt diskrimināciju, ir jābūt nodarītam kaitējumam kādām ar likumu aizsargātām tiesībām vai leģitīmām interesēm. Tomēr tiesību piekļūt savam elektroenerģijas skaitītājam, lai veiktu tā rādījumu nolasījumu, gadījumā tas tā neesot. KZD jautā, vai šāda interpretācija ir saderīga ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkta noteikumiem.
- 34 Turklāt KZD ir norādījusi, ka, lai arī Direktīvas 2000/43 8. panta 1. punkts gandrīz burtiski ir ticis pārņemts ZZZ 9. pantā, minētā 8. panta 1. punkta bulgāru valodas redakcija atšķiras no citām šī noteikuma valodu redakcijām. Šī noteikuma bulgāru valodas redakcijā esot paredzēts, ka cietušajai personai ir jāuzrāda fakti, pēc kuriem var tikt “secināts”, ka ir bijusi diskriminācija, savukārt citās šī

noteikuma redakcijās esot ietverta atsauce uz faktiem, kas ļauj “prezumēt” šādu diskriminācijas esamību. *Varhoven administrativen sad ZZD* 9. pantu turklāt piemērojot kā parastu un pilnīgu vispārīgu pierādīšanas noteikumu, tostarp uzskatot, ka, ņemot vērā, ka “Ogosta” un “Košarniks” rajonos dzīvo ne tikai romu kopienas pārstāvji un ka pamatlietā aplūkotā pasākuma pamatojums nav balstīts uz personu, kuras skar šis pasākums, etnisko piederību, diskriminācija nebūtu konstatējama.

35 Visbeidzot *Varhoven adminsitrativen sad* esot nospriedusi, ka jebkurā gadījumā tādi pasākumi kā pamatlietā aplūkotie ir nepieciešami un pamatoti, ņemot vērā leģitīmos mērķus, ko ar tiem paredzēts sasniegt. Tomēr *KZD* ir šaubas par šāda vērtējuma pamatotību.

36 Šādos apstākļos *KZD* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai izskatāmā lieta ietilpst Direktīvas [2000/43] [3. panta 1. punkta h) apakšpunkta] piemērošanas jomā?

2) Kas ir jāsaprot ar “sliktāku izturēšanos” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē un ar formulējumu “nostāda kādas rasu vai etniskas piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē:

a) vai, lai sliktāka izturēšanās tiktu kvalificēta kā tieša diskriminācija, ir noteikti nepieciešams, lai izturēšanās būtu nelabvēlīgāka un lai tā tieši vai netieši prettiesiski aizskartu tiesību aktos *expressis verbis* nostiprinātas tiesības vai intereses, vai arī tā ir jāsaprot kā ikkatra tādas izturēšanās (attiecību) forma vārda plašā nozīmē, kas salīdzinājumā ar izturēšanos līdzīgā situācijā ir mazāk labvēlīga;

b) vai, lai īpaši nelabvēlīgas situācijas radīšana tiktu kvalificēta kā netieša diskriminācija, ir arī nepieciešams, lai tā tieši vai netieši prettiesiski aizskartu tiesību aktos *expressis verbis* nostiprinātas tiesības vai intereses, vai arī tā plašākā nozīmē ir jāsaprot kā jebkāda īpaši nelabvēlīgas situācijas radīšanas forma?

3) Atkarībā no atbildes uz otro jautājumu – ja, lai rīcība tiktu kvalificēta kā tieša vai netieša diskriminācija Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkta izpratnē, ir nepieciešams, lai sliktāka izturēšanās vai īpaši nelabvēlīga stāvokļa radīšana tieši vai netieši prettiesiski aizskartu tiesību aktos nostiprinātas tiesības vai intereses,

a) ja ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 38. panta tiesību normām, Direktīvu [2006/32] (preambulas 29. apsvērumu, 1. pantu un 13. panta 1. punktu), Direktīvu [2003/54] (3. panta 5. punktu) un Direktīvu [2009/72] (3. panta 7. punktu) par labu elektroenerģijas gala patērētājam tiek nostiprinātas tādas tiesības vai tāda interese varēt regulāri pārbaudīt elektroenerģijas skaitītāja rādījumus, uz kuru var atsaukties tādā procesā valsts tiesās, kāds tas ir pamattiesvedības gadījumā,

un

b) vai šīm tiesību normām atbilst valsts tiesību normas un/vai administratīvā prakse, kuru ir atļāvis īstenot valsts Elektroenerģijas un ūdens apgādes regulators un saskaņā ar kuru sadales uzņēmumam tiek piešķirtas tiesības elektroenerģijas skaitītājus piestiprināt grūti pieejamās vai nepieejamās vietās, kas patērētājiem liedz personiski un regulāri pārbaudīt un sekot līdzi elektroenerģijas skaitītāja rādītājiem?

4) Atkarībā no atbildes uz otro jautājumu – ja, lai rīcība tiktu kvalificēta kā tieša vai netieša diskriminācija, nav noteikti nepieciešams, lai tieši vai netieši prettiesiski būtu aizskartas tiesību aktos nostiprinātas tiesības vai intereses, vai arī saskaņā ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktu

- a) var būt spēkā valsts tiesību normas vai judikatūra, par kādu ir runa pamattiesvedībā, saskaņā ar kuru, lai rīcība varētu tikt kvalificēta kā diskriminācija, ir nepieciešams, lai nelabvēlīgāka izturēšanās un nelabvēlīgāka stāvokļa radīšana tieši vai netieši prettiesiski aizskartu tiesību aktos nostiprinātas tiesības vai intereses;
 - b) un vai valsts tiesai, ja šādas tiesību normas vai prakse nav pieņemama, ir pienākums to nepiemērot un izmantot [minētajā] direktīvā ietvertās definīcijas?
- 5) Kā ir jāinterpretē Direktīvas 2000/43 8. panta 1. punkts:
- a) vai tādējādi, ka saskaņā ar to cietušajam ir jāpierāda fakti, pamatojoties uz kuriem var nepārprotami, neapstridami un droši secināt tiešas vai netiešas diskriminācijas esamību, vai arī pietiek ar to, ka ar faktiem tiek pamatots tikai pieņēmums par tās esamību;
 - b) vai fakts, ka, pirmkārt, tikai abās pilsētas daļās, kas tajā ir pazīstamas kā romu rajoni, elektroenerģijas skaitītāji, pastāvot zināmiem izņēmumiem šo abu pilsētas rajonu dažās daļās, ir piestiprināti pie elektrības stabiem ielās tādā augstumā, ka patērētājiem nav iespējams vizuāli apskatīt skaitītāju rādītājus, un, otrkārt, visos pārējos pilsētas rajonos elektroenerģijas skaitītāji ir piestiprināti citā, vizuālai apskatei pieejamā augstumā (līdz 1,70 m) – lielākoties patērētāja dzīvoklī, pie ēkas fasādes vai pie žoga – nozīmē, ka pierādīšanas pienākums tiek uzlikts atbildētājam;
 - c) vai apstākļi, ka abās pilsētas daļās, kas pilsētā ir pazīstamas kā romu rajoni, nedzīvo tikai romi, bet arī personas ar citu etnisko piederību un/vai attiecīgi, kura iedzīvotāju daļa šajos abos rajonos sevi patiešām apzīmē kā romus, un/vai sadales uzņēmums iemeslus elektroenerģijas skaitītāju pārvietošanai šajos abos pilsētas rajonos uz šo augstumu – 7 m – apzīmē kā vispārzināmus, izslēdz iespēju pierādīšanas pienākumu uzlikt atbildētājam?
- 6) Atkarībā no atbildes uz piekto jautājumu:
- a) ja Direktīvas 2000/43 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, lai konstatētu diskrimināciju, ir nepieciešams pieņēmums, un ja iepriekš minētie fakti nozīmē, ka pierādīšanas pienākums tiek uzlikts atbildētājam, par kādu diskriminācijas formu šie fakti liek domāt – tiešu diskrimināciju, netiešu diskrimināciju un/vai uzmākšanos;
 - b) vai saskaņā ar Direktīvas 2000/43 tiesību normām ir pieļaujama situācija, kad tieša diskriminācija un/vai uzmākšanās tiek pamatota ar likumā noteikta mērķa sasniegšanu, izmantojot vajadzīgus un piemērotus līdzekļus;
 - c) vai, ņemot vērā sadales uzņēmuma īpaši uzsvērtos likumā noteiktos mērķus, kurus tas vēlas sasniegt, abos pilsētas rajonos piemērotie pasākumi var tikt pamatoti situācijā, kad:
 - pirmkārt, minētais pasākums tiek piemērots nesamaksātu rēķinu dēļ, kas ir uzkrājušies abos pilsētas rajonos, un biežu patērētāju pārkāpumu dēļ, kas negatīvi ietekmē vai apdraud elektrības iekārtu drošību, kvalitāti un nepārtrauktu un drošu funkcionēšanu, un, otrkārt, attiecīgais pasākums tiek piemērots kolektīvi neatkarīgi no tā, vai konkrētais patērētājs savus rēķinus par elektrības sadali un piegādi maksā vai nemaksā, un neatkarīgi no tā, vai ir konstatēts, ka konkrētais patērētājs ir veicis kādu pārkāpumu (manipulējis ar elektroenerģijas skaitītāja rādījumiem, nelikumīgi pieslēdzies un/vai nelikumīgi ieguvīs/nelikumīgi patērējis elektrību, neuzskaitot to un nemaksājot, vai kaut kādā citā veidā iejaucies tīkla darbībā, kas negatīvi ietekmē vai apdraud tā drošu, kvalitatīvu un nepārtrauktu funkcionēšanu);

- par katru līdzīgu pārkāpumu tiesību normās un līguma par sadali Vispārīgajos noteikumos ir paredzēta atbildība, proti, civiltiesiskā, administratīvā un krimināltiesiskā atbildība;
- līguma Vispārīgo noteikumu 27. panta 2. punktā paredzētā klauzula, saskaņā ar kuru sadales uzņēmums, pamatojoties uz skaidru patērētāja rakstveida pieprasījumu, nodrošina iespēju veikt elektroenerģijas skaitītāja rādījumu vizuālo apskati, patērētājam faktiski nedod iespēju personiski un regulāri pārbaudīt šos rādījumus;
- pastāv iespēja, pamatojoties uz skaidru rakstveida lūgumu, patērētāja dzīvoklī uzstādīt elektroenerģijas kontrolskaitītāju, par kuru viņam ir jāveic maksājums;
- attiecīgais pasākums ir savdabīga un acīmredzama pazīme patērētāja negodīgumam vienā vai otrā formā, pamatojoties uz, kā apgalvo sadales uzņēmums, to iemeslu vispārīgi zināmo raksturu, kādēļ tiek piemērots šis pasākums;
- pastāv citas tehniskas metodes un līdzekļi, lai aizsargātu no iejaukšanās elektroenerģijas skaitītāju darbībā;
- sadales uzņēmuma pārstāvis apgalvo, ka ar citas pilsētas romu rajonā veiktiem līdzīgiem pasākumiem faktiski nav varēts novērst iejaukšanos;
- no vienā no šiem pilsētas rajoniem uzstādītās elektriskās iekārtas – transformatoru stacijas – netiek prezumēts, ka attiecībā uz to drošības apsvērumu dēļ ir piemērojami līdzīgi pasākumi kā attiecībā uz elektroenerģijas skaitītājiem?”

Par Tiesas kompetenci

- 37 Savā lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu *KZD* ir norādījusi iemeslus, kuru dēļ tā uzskata, ka tā ir “tiesa” LESD 267. panta izpratnē. Bulgārijas valdība un Eiropas Komisija arī uzskata, ka *KZD* ir šāds statuss un ka Tiesai līdz ar to ir kompetence izskatīt šīs iestādes uzdotos prejudiciālos jautājumus. Savukārt *CEB* un *CRB* ir paudušas šaubas šajā ziņā un ir norādījušas, pirmkārt, ka *KZD* pieņemtie nolēmumi nav saistoši, otrkārt, ka šai iestādei nav pietiekamu garantiju attiecībā uz tās neatkarību un, treškārt, ka tajā notiekošās procedūras noslēgumā nav paredzēts pieņemt nolēmumu ar tiesas nolēmuma raksturu.
- 38 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai noteiktu, vai iestāde, kas iesniedz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir uzskatāma par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē – kas ir vienīgi Savienības tiesību jautājums –, Tiesa ņem vērā vairāku faktoru kopumu, kā, piemēram, vai iestāde ir izveidota ar likumu, vai tā ir pastāvīga, vai tās pieņemtie nolēmumi ir saistoši, vai tiesvedība tajā notiek atbilstoši sacīkstes principam, vai tā piemēro tiesību normas, kā arī vai tā ir neatkarīga (it īpaši skat. 2011. gada 14. jūnija spriedumu lietā C-196/09 *Miles* u.c., Krājums, I-5105. lpp., 37. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 39 Turklāt valsts tiesām ir tiesības vērsties Tiesā tikai tad, ja tām ir jāizskata strīds tādas procedūras ietvaros, kurā ir jāpieņem nolēmums, kuram ir tiesas nolēmuma raksturs (it īpaši skat. 2005. gada 31. maija spriedumu lietā C-53/03 *Syfait* u.c., Krājums, I-4609. lpp., 29. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 40 Tas, vai attiecīgajai iestādei ir tiesības vērsties Tiesā, tādējādi ir nosakāms, pamatojoties uz kritērijiem saistībā gan ar tās izveidi, gan tās funkcijām. Šajā ziņā valsts iestāde var tikt atzīta par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē tad, ja tā veic tiesas funkcijas, bet ne tad, ja tā veic citas funkcijas, tostarp administratīva rakstura funkcijas (it īpaši skat. 1999. gada 26. novembra rīkojumu lietā C-192/98 *ANAS*, *Recueil*, I-8583. lpp., 22. punkts).

- 41 No tā izriet, ka, lai konstatētu, vai valsts iestāde, kurai likumā ir uzticētas dažāda rakstura funkcijas, ir atzīstama par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē, ir jāpārbauda to funkciju konkrētais raksturs, ko tā īsteno konkrētajā normatīvajā kontekstā, kurā tā ir vērsusies Tiesā (skat. iepriekš minēto rīkojumu lietā ANAS, 23. punkts).
- 42 Attiecībā uz šo lietu tādējādi ir jānorāda, ka, lai arī KZD, tostarp kā iestādei, kas ir atbildīga par vienlīdzīgas attieksmes veicināšanu Direktīvas 2000/43 13. panta izpratnē, ir jāveic dažādas funkcijas, kurām nav nekādas saistības ar tiesu iestādes veiktajām funkcijām, šajā gadījumā, tieši ņemot vērā funkcijas, ko KZD veic tās procedūras ietvaros, saistībā ar kuru ticis iesniegts šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir jāizvērtē, vai šī iestāde var tikt uzskatīta par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē vai nē.
- 43 Šajā ziņā no ZZD 50. panta izriet, ka procedūras, kuras tiek izskatītas šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegušajā KZD nodaļā, var tikt ierosinātas, vai nu pamatojoties uz prasību, kuru ir cēlusi persona, kura uzskata, ka ir cietusi no diskriminācijas, – atbilstoši šī noteikuma 1. punktam, vai pamatojoties uz sūdzību, ko iesniegušas fiziskas un juridiskas personas vai valsts un pašvaldību iestādes, kā tas ir paredzēts šī paša 50. panta 3. punktā, vai arī, visbeidzot – pēc pašas KZD ierosmes atbilstoši minētā panta 2. punktam.
- 44 Šajā lietā no KZD norādītā vērtējuma, kas ir izklāstīts šī sprieduma 24. punktā, izriet, ka V. H. Belov ir vērsies šajā iestādē gan – pamatojoties uz ZZD 50. panta 1. punktu – kā persona, kuru pamatlietā aplūkots pasākums ir tieši skāris, gan – pamatojoties uz ZZD 50. panta 3. punktu – tiktāl, ciktāl V. H. Belov apgalvo, ka viņš rīkojas arī citu abu attiecīgo rajonu iedzīvotāju, kurus ir skāris minētais pasākums, labā.
- 45 Tieši ņemot vērā funkcijas, kas KZD jāveic šādas vērsšanās tajā gadījumā, šajā lietā ir jāizvērtē, vai minētā iestāde ir atzīstama par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē.
- 46 Šajā ziņā ir jākonstatē, ka dažādi apstākļi, tostarp arī CEB un CRB norādītie, var radīt šaubas par to, vai procedūras, kas pamatlietā norisinās, pamatojoties uz ZZD 50. panta 1. un 3. punktu, noslēgumā ir paredzēts pieņemt nolēmumu ar tiesas nolēmuma raksturu šī sprieduma 39. punktā atgādinātās judikatūras izpratnē.
- 47 Pirmkārt, no ZZD 50. panta 2. punkta izriet, ka šī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatā esošajai procedūrai analogisku procedūru saistībā ar tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem KZD varētu īstenot arī pati pēc savas ierosmes. Tomēr, ņemot vērā Tiesas rīcībā esošo informāciju, šķiet, ka, neraugoties uz apstākļiem, kādos atbilstoši minētajam 50. pantam notiek vērsšanās šajā iestādē, proti, pamatojoties uz prasību, sūdzību vai pēc iestādes pašas ierosmes, šī iestāde īsteno būtībā līdzīgu procedūru, kurā tai tostarp ir plašas izmeklēšanas pilnvaras, lai savāktu pierādījumus, kas ir nepieciešami, lai iegūtu pilnīgu skaidrību par lietas apstākļiem. Turklāt iznākums, ko ir paredzēts panākt ar šīm procedūrām, kas ir ierosinātas, pamatojoties uz prasību, sūdzību vai pēc iestādes pašas ierosmes, arī ir līdzīgs, proti, rīkojums izbeigt konstatēto diskrimināciju un iespējama naudas sodu uzlikšana personām, kuras ir izdarījušas šo diskrimināciju.
- 48 Otrkārt, ir vispārzināms, ka KZD – kā tā to turklāt arī ir izdarījusi šajā lietā – var pieaicināt lietā citas personas papildus personām, ko ir norādījis lietas dalībnieks, kurš ir vērsies tajā ar prasību vai sūdzību, tostarp tad, ja KZD uzskata, ka minētie lietas dalībnieki varētu tikt atzīti par atbildīgiem par prasītāja/sūdzības iesniedzēja apgalvoto diskrimināciju un/vai attiecīgi naudas soda samaksu.
- 49 Treškārt, pamatojoties uz Tiesai iesniegto informāciju, tāpat ir vispārzināms, ka prasības par KZD lēmumu, kurš ir ticis pieņemts pēc atbilstoši ZZD 50. pantam notikušās vērsšanās tajā, celšanas gadījumā šai iestādei ir atbildētājas statuss administratīvajā tiesā, kura izskata minēto prasību. Turklāt gadījumā, ja šī administratīvā tiesa atceļ KZD lēmumu, KZD par šo lēmumu veikt atcelšanu var iesniegt apelācijas sūdzību *Varhoven administrativen sad*.

- 50 Ceturtkārt, no Administratīvā procesa kodeksa šķietami arī izriet – kā to tiesas sēdē apgalvoja arī *CEB* un *CRB* un apstiprināja arī *V. H. Belov* –, ka gadījumā, ja tiek celta šāda prasība par *KZD* lēmumu, kurš ir ticis pieņemts tādā procedūrā kā pamatlietā, šai iestādei ir iespēja atcelt šo lēmumu, ja tiek saņemta atbilstoša piekrišana no lietas dalībnieka, kuram minētais lēmums ir bijis labvēlīgs.
- 51 Visi šie apstākļi liek secināt, ka lēmums, kurš *KZD* ir jāpieņem šajā iestādē pamatojoties uz *ZZD* 50. pantu, it īpaši šī panta 1. un 3. punktu, ierosinātās procedūras noslēgumā, būtībā ir pielīdzināms administratīvam lēmumam un tam nav tiesas nolēmuma rakstura tās Tiesas judikatūras izpratnē, kas ir izstrādāta attiecībā uz *LESD* 267. pantā paredzēto jēdzienu “tiesa”.
- 52 Šajā ziņā tāpat ir jāprecizē, ka, tā kā šāds *KZD* lēmums, kā jau iepriekš norādīts, var tikt pārsūdzēts administratīvajā tiesā, par kuras pieņemto nolēmumu tāpat var tikt iesniegta apelācijas sūdzība *Varhoven administrativen sad*, šo iespēju vērsties tiesā pastāvēšana ļauj nodrošināt *LESD* 267. pantā paredzētā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu mehānisma efektivitāti un Savienības tiesību, šajā gadījumā it īpaši Direktīvas 2000/43, interpretācijas vienveidību, ko ir paredzēts nodrošināt ar šo iepriekš minēto Līguma noteikumu. Saskaņā ar *LESD* 267. pantu valstu tiesām ir iespēja un attiecīgā gadījumā arī pienākums vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja, lai tās varētu sniegt spriedumu, tām ir nepieciešams lēmums par Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību.
- 53 Tāpat ir jāmin, ka Tiesai ir ticis norādīts uz *Varhoven kasatsionen sad* (Augstākā kasācijas instances tiesa) 2009. gada 22. janvāra un *Varhoven administrativen sad* 2010. gada 27. oktobra nolēmumiem, no kuriem izriet, ka ar *ZZD* ir ieviestas divas alternatīvas un neatkarīgas procedūras, kas ļauj personai, kura – tāpat kā *V. H. Belov* – uzskata, ka ir cietusi no diskriminējošas attieksmes, lūgt to izbeigt. Papildus iespējai istenot tādu administratīva rakstura procedūru kā procedūra, kas pamatlietā, pamatojoties uz *ZZD* 50. pantu, tika ierosināta *KZD*, ieinteresētajai personai ir arī iespēja vērsties civillietas izskatošā *Rayonen sad* (Rajona tiesa), lai panāktu šādu rīkojumu par attiecīgās darbības izbeigšanu, kā arī iespējamo zaudējumu atlīdzību.
- 54 Tā kā ar šī sprieduma 51. punktā izdarīto konstatējumu ir pietiekami, lai secinātu, ka tad, kad *KZD* veic tādu funkciju kā pamatlietā, šai iestādei nav “tiesas” statusa *LESD* 267. panta izpratnē, nav jāpārbauda, vai *KZD* gadījumā ir izpildīti citi kritēriji, kas ļauj novērtēt, vai iestādei, kura iesniegusi lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir šāds statuss, un līdz ar to nav arī jāizvērtē pārējie *CEB* un *CRB* šajā ziņā izvirzītie iebildumi (šajā ziņā skat. 2010. gada 22. decembra spriedumu lietā *C-517/09 RTL Belgium*, Krājums, I-14093. lpp., 48. punkts).
- 55 No visa iepriekš minētā izriet, ka Tiesas kompetencē nav atbildēt uz *KZD* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 56 Attiecībā uz lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (ceturtā palāta) nospriež:

Eiropas Savienības Tiesas kompetencē nav atbildēt uz jautājumiem, ko savā 2011. gada 19. jūlija lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ir uzdevusi *Komisija za zashtita ot diskriminatsia*.

[Paraksti]